

*Załącznik do Uchwały Nr XXXII/242/2013
Rady Miejskiej w Lipnie
z dnia 15 maja 2013 roku*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2013-2016 DLA GMINY MIASTA LIPNA

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>7</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>10</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>13</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA</i>	<i>26</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO - ANALIZA SWOT</i>	<i>37</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>40</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>43</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>45</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>46</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIASTA LIPNA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miasta Lipna na lata 2013 – 2016” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.

- *art. 20*

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”

- *art. 32 ust. 1 pkt. 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 71 ust. 1 i ust. 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

- *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- 1) wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- 2) gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 3) gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- 4) z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (miasta).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce

i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- o krajobrazami kulturowymi,
- o układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- o dziełami architektury i budownictwa,
- o dziełami budownictwa obronnego,
- o obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- o cmentarzami,
- o parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- o miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- o dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

- o kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- o numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- o materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 *ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.)
- o instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- o przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- o pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- o cmentarzyskami,
- o kurhanami,
- o reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego

wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2012 w całym kraju było 48 obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 *ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ
UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

- **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu nr 439/2000 z dnia 20 czerwca 2000 r. i uzupełniona uchwałą nr XVIII/218/04 z dnia 16 lutego 2004 r.

Zapisy dotyczące zabytków i dziedzictwa kulturowego w ramach Wizji do roku 2010 zawarte są w Celu 8 - *Wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych na potrzeby turystyki*. Wśród przedsięwzięć realizujących ten cel Strategia wymienia:

- utworzenie w kwietniu 2005 r. Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej,
- działania na rzecz zachowania materialnych elementów dziedzictwa kulturowego regionu,
- wsparcie organizacyjno-finansowe imprez turystycznych o znaczeniu regionalnym i krajowym, w tym targów, wystaw oraz innych wydawnictw promocyjnych.

W ramach konkretnych działań wskazywanych przez twórców Strategii zwraca uwagę Działanie 2.1.2 Rewitalizacja miast i wsi regionu, która zakłada:

- rewitalizację zdegradowanych obszarów zasiedlonych dla polepszenia ich zasobów mieszkaniowych, ochrony i rewaloryzacji zasobów zabytkowych z nadaniem im nowych funkcji (np. kulturalnej, turystycznej), wywołania ożywienia społeczno-gospodarczego
- wspieranie przekształceń obszarów problemowych (np. przemysłowych, powojaskowych) w kierunku aktywizacji ich potencjałów gospodarczych, społecznych i środowiskowych
- odnowę wsi, dla poprawy warunków życia i pracy, podniesienia atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych oraz aktywizacji społeczności wiejskich

Dalsze zapisy znaleźć można w Działaniu 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego, które wskazuje, że dziedzictwo kulturowe, najczęściej postrzegane jako świadectwo przeszłości, bywa znaczącym czynnikiem rozwoju w przyszłości. Zróżnicowane dziedzictwo kulturowe występujące w kujawsko-pomorskim, ze

względem na unikalność niektórych jego zasobów, staje się znakiem rozpoznawczym regionu, jest czynnikiem przyciągającym do niego potoki ruchu turystycznego, a więc także czynnikiem rozwoju gospodarczego.

Aby dziedzictwo kulturowe mogło być efektywnym instrumentem promocji regionu, winno mieć odpowiednią, w pełni ukazującą jego walory prezentację. W odniesieniu do zabytków architektury i urbanistyki oznacza to dobry ich stan techniczny, w odniesieniu do zabytków ruchomych odpowiednio atrakcyjnie zaaranżowane ich kolekcje, zaś - na przykład - w odniesieniu do przejawów kultury duchowej, tradycji, odpowiednie ich atrakcyjne prezentacje. W ramach działania wyróżniono następujące poddziałania:

➤ **5.2.1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego**

Stan techniczny znacznej części zasobów dóbr kultury materialnej, zwłaszcza zabytków architektury i urbanistyki regionu kujawsko-pomorskiego jest niezadowalający, a wielu obiektów i zespołów urbanistycznych wręcz zły. Brak systematycznych działań konserwatorskich może skutkować ich bezpowrotną utratą.

Zachowanie bogatego dziedzictwa kulturowego regionu w jak najlepszym stanie i z zamiarem jego wielokierunkowego użytkowania, wymaga zróżnicowanych ze względu na bogactwo form działań konserwatorskich (remontowych, rekonstrukcyjnych, innych).

Jednym z takich działań, umożliwiającym właściwą ochronę i jednocześnie udostępnienie licznych obiektów dziedzictwa kulturowego jest ich multimedialna prezentacja przy wykorzystaniu technik informatycznych (digitalizacji). Za ich pośrednictwem liczne, unikalne eksponaty zbiorów muzealnych i bibliotecznych, mogą być bezpośrednio dostępne w celach informacyjno-edukacyjnych, promocyjnych i innych.

➤ 5.2.2. Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych

Dziedzictwo kulturowe, w szczególności zaś obiekty zabytkowej architektury przeznaczone w przeszłości do określonego użytkowania winny być adaptowane do spełniania nowych funkcji. Mogą one służyć dla ekspozycji obiektów, być wykorzystywane jako pomieszczenia prezentacji twórczości artystycznej, dla aktywności rekreacyjnej, w tym nawiązującej do tradycji historycznej itp. Tego rodzaju adaptacje przybliżą te obiekty ludziom współczesnym, spowodują ich ożywienie jak również ożywienie fragmentów osiedli w których się znajdują. Mogą stać się źródłem dochodów, które będzie można przeznaczać na przykład na ich należyte utrzymanie.

Dla potrzeb czytelności niniejszego dokumentu umieszczono osobną numerację poddziałań.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA Kujawsko-Pomorskiego

Plan zagospodarowanie przestrzenne województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko - Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzenne województwa. W nim wyróżnić można zapisy występujące w celach operacyjnych:

➤ 5.3.1 Kierunki rozwoju sieci osadniczej:

Ochrona dziedzictwa kulturowego jednostek osadniczych województwa realizowana będzie przez następujące działania:

- rewaloryzację zabytkowych układów urbanistycznych o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,

- konserwację oraz szerokie turystyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego ruin zamków.

➤ 5.3.2 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych
- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych, szlaku wodnego rzeki Wisły przy wykorzystaniu walorów krajobrazowych i zasobów kulturowych miast nad nią położonych oraz wykorzystanie zamków bądź ich ruin
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych

➤ 5.3.3 Strefy polityki przestrzennej – strefa centralna:

W sferze ochrony i kształtowania środowiska kulturowego planuje się:

- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych miast

Dla potrzeb czytelności niniejszego dokumentu umieszczono osobną numerację poddziałań

Dodatkowo w rozdziale 5.2 Propozycje zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne w tabeli zadań jeszcze raz podkreślono konieczność rewaloryzacji historycznych układów urbanistycznych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2009 – 2012

Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwałą nr XXV/496/08 z dnia 8 września 2008 r. Jako najważniejsze elementy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego program wojewódzki wskazuje poniższe działania:

➤ **Rozdział 10.2 Działania wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami:**

- wspieranie i koordynacja działań związanych z tworzeniem gminnej ewidencji zabytków (w związku ze zmianą rozporządzenia zapis o korzystaniu z programu GEZ jest nieaktualny)
- podjęcie działań, w tym zapewnienie środków finansowych, celem intensyfikacji procesu wpisywania indywidualnych obiektów zabytkowych do rejestru zabytków – zwłaszcza będących własnością skarbu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego,
- podjęcie działań, w tym zapewnienie środków finansowych, zmierzających do zachęcenia osób prywatnych do wpisywania do rejestru zabytków obiektów historycznych, których są właścicielami,
- monitorowanie stanu zachowania zabytków,
- w związku z podjęciem przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwały nr VII/91/07 z dnia 23 kwietnia 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego zaleca się bezwzględne uwzględnienie w opracowaniu elementów związanych z obszarową ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym:

- o rozpoznanie i zrewidowanie stanu faktycznego istniejących obszarów i stref ochrony konserwatorskiej,
- o zwiększenie ilości obszarów chronionych w ramach stref ochrony konserwatorskiej zwłaszcza w odniesieniu do obiektów i zespołów leżących poza obszarami miejskimi,
- o przygotowanie ściśle określonych stref ochrony konserwatorskiej oraz stref ekspozycji obiektów, jako wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- o uwzględnienie ustaleń i propozycji zawartych w niniejszym opracowaniu, a zwłaszcza proponowanych parków kulturowych i innych obszarów chronionych

➤ **Rozdział 10.3 Pozaustawowe działania mające na celu ochronę zabytków**
(zgodne z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego):

- określenie jednolitych kryteriów przyznawania środków finansowych przeznaczonych na prace konserwatorskie, rewitalizację obszarową i inne działania mające na celu ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego (w tym badania konserwatorskie i architektoniczne oraz sporządzanie dokumentacji konserwatorskiej),
- stworzenie mechanizmów zachęcających do podejmowania prac konserwatorskich i działań rewitalizacyjnych przy obiektach i obszarach zabytkowych,
- wprowadzenie bezwzględnego wymogu prowadzenia nadzoru archeologicznego w trakcie budowy infrastruktury drogowej, finansowanej ze środków pochodzących z Regionalnego Programu Operacyjnego oraz innych źródeł przekazywanych gminom przez

samorząd wojewódzki,

- opracowanie i wdrażanie do realizacji programu pod roboczym tytułem „Kujawsko-Pomorskie muzeum otwarte”, polegającego na digitalizacji najcenniejszych zabytków ruchomych będących w posiadaniu muzeów, archiwów, bibliotek i innych instytucji na terenie województwa i prezentowaniu ich za pomocą sieci internetowej, w postaci wirtualnych galerii.
- stworzenie pilotażowego programu adresowanego do gmin, mającego na celu utworzenie w oparciu o istniejące struktury (m. in. gminne ośrodki kultury, izby regionalne w szkołach ponadpodstawowych itp.) ośrodków gromadzących i popularyzujących (wystawy, strony www) informacje historyczne, materiały ikonograficzne, rejestrujących wartości niematerialne i inne materiały związane z dziedzictwem kulturowym na poziomie gmin, w celu podniesienia świadomości społeczności lokalnych, upowszechniania wiedzy, ułatwień w dostępie do informacji oraz kształtowania tożsamości regionalnej. Docelowo - stworzenie na podstawie doświadczeń z programu pilotażowego metody mogącej stać się standardowym postępowaniem w zakładaniu tego typu ośrodków w gminach województwa.
- organizacja pod patronatem Marszałka wieloetapowego konkursu (etap gminny, etap powiatowy, etap wojewódzki) drużynowego szkół na temat wiedzy o dziedzictwie kulturowym i ochronie zabytków regionu – konkurs organizowany dla szkół poszczególnych szczebli – podstawowych, gimnazjów, liceów.

➤ Rozdział 12. Podsumowanie

Znalazły się tu zadania poprawiające efektywność działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Zwrócono tam uwagę na:

- stworzenie struktury i mechanizmów, których zadaniem będzie stały

monitoring wybranej grupy zabytków i środowiska kulturowego, przynajmniej w zakresie przyjętych priorytetów,

- prowadzenie działań integrujących jednostki odpowiedzialne za ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami z jednostkami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny w zakresie między innymi powstawania mechanizmów i procedur tworzenia oraz uzgadniania dokumentów dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego, synchronizowanych z zadaniami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego. Należy podjąć kroki w celu eliminacji działań dublujących się,
- opracowywanie planów rewaloryzacji obiektów i obszarów kulturowych z włączaniem atrakcyjnych mechanizmów wsparcia,
- stworzenie mechanizmów finansowego wsparcia dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, które poza zwiększeniem efektywności działań przy zabytkach wzmocniłyby także możliwość egzekucji działań konserwatorskich,
- prowadzenie działań promocyjnych i szkoleniowych dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w zakresie nie tylko możliwości ubiegania się o wsparcia finansowe, ale – co równie ważne – w zakresie profilaktyki i konserwacji oraz zaznajamiania z obowiązującymi przepisami prawa,
- jednym z ważniejszych zadań, lecz niestety ciągle traktowanym marginalnie, jest stworzenie systemu szkoleń i popularyzacji z zakresu opieki nad zabytkami i historii regionu. Działania te w okresie długofalowym w sposób niepodlegający dyskusji podnoszą poziom świadomości lokalnej i regionalnej.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POWIATU LIPNOWSKIEGO NA LATA 2006-2016

Strategia rozwoju powiatu lipnowskiego nie posiada zbyt wielu odniesień do ochrony dziedzictwa kulturowego, pewne elementy można znaleźć jedynie w Strategicznym obszarze działań (4) – Środowisko przyrodnicze i kulturowe:

➤ Cel operacyjny 4.2 Kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego

W ramach celu wyróżniono zespół przedsięwzięć 4.2.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego, który kładzie nacisk na:

- Działania na rzecz odnowy i zachowania dobrego stanu technicznego zabytków architektury i urbanistyki
- Podejmowanie działań zmierzających do atrakcyjnej prezentacji przejawów kultury duchowej, tradycji
- Podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych, promocyjnych i innych zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturowego
- Kształtowanie i promocja nowych wydarzeń kulturalnych w powiecie
- Podejmowanie działań zmierzających do adaptacji obiektów zabytkowej architektury do spełniania nowych funkcji np. prezentacje twórczości artystycznej, ekspozycja obiektów

Wzmiankowane są też dwa inne cele operacyjne, które w treści Strategii nie są dokładniej rozwinięte, a ich realizacja wchodzi bardziej w skład działań związanych z rozwojem obszarów wiejskich:

➤ **Cel operacyjny 5.1 Kształtowanie oferty turystycznej powiatu**

➤ **Cel operacyjny 6.2 Kształtowanie środowiska kulturowego**

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LIPNOWSKIEGO

Na rok 2012 powiat lipnowski nie posiadał opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY MIASTA LIPNA

Plan Rozwoju Lokalnego obejmuje działania na terenie Miasta Lipno przewidziane w okresie 2007-2013 oraz istotne działania aż do roku 2022, których realizacja przypadnie na kolejne okresy programowania tzw. „okresy finansowania” w Unii Europejskiej. Plan obejmuje teren całej Gminy Miejskiej Lipno. Dzięki czemu będzie możliwe ubieganie się o dofinansowanie kluczowych projektów realizowanych na terenie całego jej obszaru.

Dokument zawiera bardzo pobieżne propozycje działań w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju infrastruktury kulturowej, nie definiując jednak sposobu, w jaki te działania będą realizowane. Spośród nich najważniejsze to:

a) promocja i organizowanie imprez kulturalnych

- b) rewitalizacja centrum miasta
- c) rewitalizacja i zagospodarowanie parku miejskiego
- d) budowa szlaku turystycznego i ścieżek rowerowych

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA LIPNA

6.1 CHARAKTERYSTYKA MIASTA LIPNA

Miasto Lipno położone jest w środkowo – wschodniej części województwa kujawsko – pomorskiego. Pod względem administracyjnym należy do powiatu ziemskiego lipnowskiego. Siedziba Gminy jest jednocześnie siedzibą władz powiatowych. Miasto jest otoczone przez tereny gminy wiejskiej Lipno.

Lipno leży na terenie Pojezierza Dobrzyńskiego nad rzeką Mień, dzielącą miasto na część północną i południową. Z punktu widzenia środowiska naturalnego, obszar Lipna położony jest głównie w jednej jednostce geograficznej - Wysoczyźnie Dobrzyńskiej, rozciągniętej równoleżnikowo dolinę rzeki Mień i uchodzących do niej licznych dolinek bocznych. Elementem dominującym w topografii Miasta jest pradolina rzeki Mień, nazywana również Lipnianką.

Ogólna powierzchnia miasta Lipno wynosi 10,99 km², co stanowi 1,07% powierzchni powiatu lipnowskiego, 0,07 % województwa a w tym:

- użytki rolne: 52%
- użytki leśne: 13%

Położenie Miasta Lipna na tle powiatu lipnowskiego

Dzięki dobrze rozwiniętej sieci dróg Miasto posiada dogodne połączenia komunikacyjne z Włocławkiem, Płockiem, Toruniem, Rypinem i Sierpcem. Nie bez znaczenia dla Miasta pozostają krajowe ciągi komunikacyjne. Przechodzi tu droga E10 łącząca duże aglomeracje: Szczecin – Warszawa. Na terenie Miasta zlokalizowano przystanek kolejowy na linii łączącej Sierpc z Toruniem, jednak trasa ta nie należy do ruchliwych szlaków kolejowych w komunikacji pasażerskiej.

Miasto Lipno liczy 14 485 osób zameldowanych na pobyt stały oraz 556 osób zameldowanych na pobyt czasowy (stan na dzień 31.12.2012 r.). W Mieście największą liczbę stanowią osoby w wieku produkcyjnym wynosi ona 10115 mieszkańców, kolejną stanowi młodzież i dzieci liczy 2826 osób, zaś najmniejszą liczbę są osoby w wieku poprodukcyjnym ich liczba wynosi 1540.

6.2 RYS HISTORYCZNY LIPNA

Najstarsze zachowane ślady cywilizacji w regionie to wykopaliska, m.in. kamienne narzędzia i gliniane naczynia z epoki łużyckiej (sprzed 3000 lat) oraz rzymskie monety. W średniowieczu, w celu obrony mieszkańców przed napadami Prusów z północy powstał tu zakon Braci Dobrzyńskich. W 1225 roku został on doszczętnie pobity pod Brodnicą, a na ich miejsce sprowadzono Zakon Krzyżacki.

Jest pewne, że przed 1349 rokiem istniał w tym miejscu gród jeden z ośrodków administracyjnych ziemi dobrzyńskiej. Oficjalne dokumenty wskazują, że w 1349 roku na zamku w Bobrownikach książę łęczycki i dobrzyński Władysław zwany Garbatym nadał Mikołajowi Rudnikowi przywilej na lokację miasta Lipna na prawie chełmińskim z obszarem 26 włók (tj. 430ha) oraz prawo sądownictwa w mieście. Wójt – zasadzca otrzymał dodatkowo od księcia 12 włók wolnych od zobowiązań. Oznaczało to w praktyce uwolnienie od ucisku feudalnego nękającego ówczesną wieś i powołanie samorządu miejskiego. Regulowało także rozplanowanie miasta według sprawdzonych wzorów niemieckich.

Od 1371 roku Lipno było stolicą powiatu lipnowskiego. Rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, którą ukończono w roku 1388. Zbudowany pierwotnie w stylu romańskim, był on zapewne obiektem obronnym i jako taki musiał mieć wyjście ewakuacyjne. Istnienie takiego wyjścia zasypanego ziemią potwierdzają relacje świadków. Mocno utrwalona z pokolenia na pokolenie legenda o tajnym przejściu między kościołem a dawnym grodem, mówiła o przetrwaniu w tych podziemiach załogi obronnej miasta podczas jednego z najazdów krzyżackich. Miasto zyskało na znaczeniu, bowiem tu odbywały się sejmiki szlacheckie oraz sądy ziemskie. Miasto rozwinęło się również jako ośrodek rzemieślniczy promieniejący na całą okolicę. Z księgi podatkowej za 1564 rok dowiadujemy się, że w mieście było 21 szewców, 13 piekarzy, 10 rzeźników, 7 garncarzy, 11 kowali, 9 krawców oraz 5 sukienników.

W 1422 roku król Władysław Jagiełło w zamian za wyrządzone miastu szkody, postanowił doposażyć Lipno 60 włokami ziemi oraz kilkuletnim uwolnieniem od wszelkich służebności. Kolejne przywileje: króla Zygmunta Starego z 1519 roku – obniżający mieszczanom lipnowskim roczną opłatę oraz króla Stanisława Augusta z

1790 roku – nadający miastu prawo cotygodniowego targu (w piątek) i przeprowadzenia 12 jarmarków rocznie. Od XVI wieku następował w Polsce powolny upadek miast. Sejmy opalone przez szlachtę eliminowały mieszczan z pośrednictwa handlowego. Wojny, głód i choroby w XVII wieku zredukowały ludność kraju z 10 do 5 milionów. Ogromne straty i zniszczenia stały się także udziałem Miasta. Szwedzi spalili kościół w Lipnie i zamek w Dobrzyniu. Osiemnaście wsi w powiecie lipnowskim przestało w ogóle istnieć na kilkadziesiąt lat, a Lipno prawie opustoszało. W czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej zbierały się w Lipnie sejmiki ziemi dobrzyńskiej. Stąd okoliczna szlachta delegowała posłów na sejm. Tu artykułowała swoje postulaty w sprawach wojen, sojuszy, podatków, a także w sprawach innowierców i reform politycznych w XVIII wieku.

Jak już wyżej zaznaczono, ostatnie przywileje otrzymane przez miasto były nadane przez króla Stanisława Augusta w 1790 roku. Były to prawa organizowania targów w każdy piątek i dwunastu jarmarków rocznie. W latach 1793-1807 ziemia dobrzyńska znajdowała się pod panowaniem pruskim. W 1804 roku król pruski Fryderyk II nadał miastu przywilej pozwalający na prowadzenie karczm.

Po upadku Napoleona Lipno znalazło się w zaborze rosyjskim, w guberni płockiej. Liczba mieszkańców Lipna w 1864 roku wynosiła 4500. Funkcjonowała fabryka octu, trzy fabryki cykorii, młyn zbożowy z tartakiem, sześć wiatraków, dwie cegielnie i jeden browar. Najwięcej było szewców i krawców. W mieście urzędował naczelnik powiatu, okręgowy sąd pokoju, magistrat, rewizor skarbowy, naczelnik żandarmerii i pogranicznego urzędu pocztowego. Wiele dokumentów z tamtego okresu, pisanych ręcznie w języku rosyjskim, sygnowanych carskim orłem dwugłowym – można obecnie obejrzeć w izbie muzealnej w Lipnie. W 1881 roku powstała w Lipnie Ochotnicza Straż Pożarna. Prężnie działał teatr, po którym do dziś pozostały teksty sztuk i plakaty. Powstała też oświatowa organizacja „Macierz Szkolna”.

W roku 1914, w trakcie wojny między dawnymi zaborcami armia niemiecka wyparła Rosjan na wschód. W tym czasie powiat lipnowski może poszczycić się istnieniem silnej organizacji POW (Polska Organizacja Wojskowa założona przez Piłsudskiego w 1914 roku). W Turzy Małej była nawet szkoła oficerska tej organizacji, doskonale zakonspirowana i kierowana przez tamtejszego nauczyciela Jana Gniazdowskiego. Po internowaniu Piłsudskiego i legionistów przez Niemców, POW przeszła do podziemia, podejmując walkę z okupantem. W centrum lipnowskiego

cmentarza jest okazały grób z orłem rozstrzelanego przez Niemców żołnierza POW. Pamiątki związane z tą organizacją można oglądać w Izbie Muzealnej Miejskiego Centrum Kulturalnego. Po odzyskaniu niepodległości, w ramach ochotniczego zaciągu, wielu lipnowian walczyło na różnych odcinkach wojny bolszewickiej.

Lipno w okresie rządów parlamentarno-gabinetowych i „sanacji” rozwijało się pomimo inflacji i kryzysu gospodarczego. Park im. Gabriela Narutowicza utrzymany w stylu francuskim otrzymał nagrodę w ogólnopolskim konkursie. Ogrodzony na całej swej powierzchni stanowił miejsce spacerów, dancingów i spotkań, miał swą kawiarnię i jezioro z łabędziami. Bujnie kwitło życie teatralne. Uwagę zwraca tu działalność Towarzystwa Muzyczno-Teatralnego „Lira”. Nawiązywało ono do sięgającej XIX wieku tradycji teatralnej w mieście. Zachowały się zdjęcia ze spektaklu „Kościuszko pod Racławicami” z 1929 roku. Do Lipna przyjeżdżały ze swymi spektaklami teatry z Poznania, Torunia i Warszawy. Były dwa kina i kilka orkiestr dętych.

Okupacja niemiecka zostawiła w powiecie lipnowskim wiele masowych mogił. Już we wrześniu 1939 roku rozstrzelano jedenastu rolników w odwecie za ewakuację Niemców w głąb kraju. W październiku tego samego roku aresztowano i wywieziono do obozów koncentracyjnych 72 nauczycieli, 20 księży oraz 32 ziemian. W obozach zagłady zginęli wtedy zasłużeni dla miasta - wieloletni jego burmistrz Zygmunt Uzarowicz, redaktor Gazety Lipnowskiej Zygmunt Byszewski i założyciel PCK w Lipnie ks. Jan Ryglewicz. Okupanci zniszczyli synagogę i cmentarz żydowski (usytuowany nieopodal dzisiejszego Starostwa). Powiat lipnowski znalazł się wśród ziem bezpośrednio wcielonych do Rzeszy. W praktyce wcielenie to oznaczało odgórne i przymusowe wciąganie całych nieraz wsi na tzw. „folkslistę”, czyli III grupę narodowościową. Legło to długim cieniem na losach wielu Polaków po wojnie, gdyż było dowolnie wykorzystywane przez propagandę komunistyczną i bezpieczeństwo przeciwko osobom niewygodnym politycznie.

Po wojnie doszło do zniszczenia rynku, Hotelu Warszawskiego, zabytkowych kamienic w całym mieście oraz okolicznych dworów i pałaców, z których wysiedlano rodziny mieszkające tam od wieków. Zasadlajacy je na nowo inni mieszkańcy rzadko o nie dbali. Bilans tego okresu to też powstanie wielu nowych zakładów pracy, szkół, osiedli mieszkaniowych i szpitala, które w tamtych latach dawały ludziom poczucie bezpieczeństwa i postępu.

Dzisiejsze czasy niosą mieszkańcom nową nadzieję na rozwój gospodarczy i kulturalny miasta. Po reformie administracyjnej z 1999 roku Lipno stało się siedzibą powiatu, co zwiększyło jego znaczenie. Prowadzona jest rewitalizacja miasta, w szczególności rynku i przyległych, zabytkowych uliczek. Powstają nowe obiekty, odnawiane są boiska i miejsca rekreacyjne.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Lipno ma wielowiekową historię lecz niewiele pozostało w nim zabytków budownictwa. Przez całe wieki zabudowa Miasta w większości była drewniana. Kolejne pożary niszczyły Miasto. W średniowieczu budowano domy w konstrukcji zrębowej, stawiane na wąskich działkach szczytem do ulicy. Rozluźnienie zabudowy śródmiejskiej wskutek zniszczeń wojennych, licznych klęsk, doprowadziło w czasach nowożytnych do stawiania na wolnych parcelach domów większych, usytuowanych do ulicy kalenicą, to jest dłuższym bokiem. Wejścia do tych domów, dzielonych sienią na przestrzał, umieszczane były w elewacji frontowej. Ten typ budynków, z czasem murowanych, rzadko piętrowych utrzymywał się do końca XIX w.

Na przełomie XIX i XX w. zbudowano szereg wielokondygnacyjnych kamienic czynszowych, niekiedy bardzo zdobionych ornamentyką. Wyparły one z ulic niemal całkowicie dawną, parterową zabudowę, krytą wysokimi, siodłowymi dachami. Wśród nich na uwagę zasługują domy przy ul. Mickiewicza, Kościuszki i Piłsudskiego.

Centralnym punktem miasta Lipna jest rynek (plac Dekerta). Pierwotnie kwadratowy, obecnie prostokątny, o osi głównej wschód - zachód, z ulicami wychodzącymi z narożników. Zabudowa rynku jest w większości klasycystyczna z I połowy XIX wieku, z ratuszem w pierzei południowej.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP pochodzi z końca XIV wieku, zbudowany w stylu gotyckim. Główny ołtarz świątyni został przeniesiony około 1762 roku ze Skępego. Ołtarz posiada bogatą rzeźbę a w centralnym polu obraz Wniebowzięcia NMP, pędzla Wojciecha Gersona. Na północnej ścianie kościoła wisi tablica pamiątkowa ufundowana przez Zbigniewa Rykaczewskiego, syna Heleny i

Leona właścicieli majątku Suszewo, ku czci aresztowanych w dniu 24 października 1939 roku 32 ziemian z powiatu lipnowskiego, których zamordowano w Rudau koło Królewca.

Cennym przykładem architektury sakralnej jest też kościół ewangelicko - augsburski św. Trójcy, zbudowany w latach 1865 - 1868 według projektu Wojciecha Wawrzyńca Bobińskiego, w miejscu poprzedniego. Dawna cerkiew prawosławna z I połowy XIX wieku, przy ul. Mickiewicza 33, została przebudowana, funkcjonuje w niej kino „Nawojka”.

W rynku miasta (pl. Dekerta) w południowej pierzei wznosi się piętrowy Ratusz murowany według większości źródeł historycznych został zbudowany w 1836 roku. Niektóre jednak z regionalistów podają, że powstał on po 1831 roku. Pierwotnie budynek posiadał drewnianą wieżę z zegarem. W gmachu znajdowały się 22 pomieszczenia biurowe, odwach czyli areszt oraz mieszkanie dla burmistrza. Budynek Ratusza usytuowany jest kalenicowo w południowej pierzei placu. Zbudowany został na rzucie przybliżonym do kształtu kwadratu. Na osi frontowej budynek ma ryzalit. Od tylnej strony gmach ma nowszą przybudówkę z przełomu lat 70.-80. oraz bramę wjazdową. Układ wewnątrz jest dwutraktowy z zachowaną pierwotną klatką schodową. Budynek częściowo jest podpiwniczony. Frontowa elewacja Ratusza jest pięcioosiowa z zamkniętym półkoliście wejściem w osi skrajnej. Trójosiowy ryzalit zaś zwieńcza niski trójkątny szczyt na tle attykowego muru schodkowego. Dach budynku jest siodłowy, pokryty blachą. Zwieńczeniem ratusza jest czteroboczna wieżyczka obita dziś już blachą i zakończona żeliwną balustradą. Na ścianie ratusza wisi tablica pamiątkowa ku czci Zygmunta Uzarowicza (1924 - 1939), burmistrza miasta zamordowanego przez hitlerowców. W części centralnej placu stoi Pomnik Wdzięczności, wystawiony bohaterom miasta i powiatu, zamordowanym przez hitlerowców w latach 1939 - 1945. W części zachodniej placu - symboliczna „Ściana Śmierci” - w miejscu kaźni z 3 listopada 1940 roku 10 Polaków rozstrzelanych przez pluton egzekucyjny SS.

Cmentarz parafialny o powierzchni 2,5 ha: z kaplicą św. Barbary z 1837 roku wzniesioną w miejscu rozebranego kościoła pod tym samym wezwaniem, murowana z cegły, neogotycka. Kaplica grobowa rodziny Płaskowskich herbu Oksza - byłych właścicieli majątku Głodowo koło Lipna. Bardzo ciekawe architektonicznie są liczne grobowce właścicieli okolicznych majątków: m.in. rodzin Tołłoczko, Gołębiewskich, Ostrowskich, Brudnickich, Winnickich, Rościszewskich, Podczaskich, Starzyńskich,

Gniazdowskich, Radomskich i Różyckich. Interesujący jest również grobowiec Antoniego Grabowskiego, jak głosi inskrypcja: „Towarzysza Broni Napoleona I, Dowódcy Baterii Artylerii byłych Wojsk Polskich, Kawalera Krzyżów i Medali z wyspy św. Heleny”.

Z tyłu za cmentarzem parafialnym znajduje się cmentarz ewangelicki założony w 1804 roku z interesującymi grobowcami rodzinnymi: Mosalfów, Blumów, Blechertów i Stayów. Na skraju cmentarza ewangelickiego znajduje się pamiątkowa płyta ku czci poległych za ojczyznę w latach 1914 – 1916 żołnierzy niemieckich (wśród nich: Grudzewski i Walciński).

Przy ul. Kościuszki po jej prawej stronie usytuowany jest Park Miejski im. Gabriela Narutowicza na powierzchni prawie 12,5ha obejmujący wzgórze moreny czołowej, w którym szczególną uwagę zwraca drewniana altana z 1924 roku oraz umieszczony na skraju parku Pomnik Niepodległości odsłonięty w 1992 roku poświęcony bohaterom walk o Polskę w latach 1918 – 1920. Pierwszy pomnik z 1930 roku zniszczyli Niemcy w 1939 roku. W parku wyróżniono 16 gatunków drzew oraz 7 gatunków krzewów.

W centrum miasta przy ul. Piłsudskiego wznosi się niewielkie wzgórze z pomnikiem św. Antoniego z 1910 roku, ufundowanym z okazji 500 – letniej rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Jest to tzw. Wzgórze św. Antoniego – domniemane grodzisko średniowieczne, funkcjonujące w XIII – XIV wieku tzw. „castrum Lypa”. U podstawy grodzisko posiada wymiary 40 x 80 metrów.

Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków z terenu Gminy Miasta Lipna:

- kościół parafialny Wniebowzięcia NMP z II połowy XIVw., nr rejestru A/470 z dnia 31.03.1927 i 17.02.1981
- budynek poczty z oficyną z XIXw., nr rejestru A/656 z dnia 20.01.1995

- park miejski z XIX/XX w. im. Gabriela Narutowicza, nr rejestru A/1026 z dnia 23.11.1993
- cmentarz ewangelicki z I poł. XIXw., nr rejestru A/714 z dnia 20.12.1995
- cmentarz parafialny z II poł. XIXw. wraz z neogotycką murowaną kaplicą cmentarną, ogrodzeniem z bramą cmentarną i starodrzewiem, nr rejestru A/652 z dnia 10.12.1996
- wzgórze Św. Antoniego – grodzisko z XIVw., nr rejestru C/144 z dnia 30.12.1993

Wykaz cennych obiektów dziedzictwa kulturowego, wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się w załączniku.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 *ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*).

Na terenie Gminy Miasta Lipna do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów (głównie kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP). Na obszarze Lipna brak jest zabytków ruchomych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Lipna. Środowisko kulturowe Miasta zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie Miasta wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności powiązane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Elementem dziedzictwa niematerialnego w Gminie Miasta Lipno jest herb miejski. Głównym elementem herbu jest czerwony mur posiadający otwartą bramę ze złotymi otwartymi drzwiami i podniesioną czarną kratą. Za bramą (wyrastając także częściowo nad nią) mieści się zielone drzewo lipowe posiadające trzynaście liści. Po bokach bramy umieszczone są blankowane czerwone wieże posiadające niebieskie hełmy. Brama umieszczona jest na białej tarczy herbowej.

Nazwa Miasta ma również pochodzenie historyczne, według najpopularniejszej wersji, związana jest z puszcą lipową porastającą okoliczne bagna i rozlewiska rzeki Mień.

W mieście pielęgnowane są też wspomnienia dotyczące znanych postaci pochodzących z tego terenu. Najsłynniejszą lipnowianką była niewątpliwie Pola Negri (wł. Apolonia Chałupiec) ur. 1897, zm. 1987. Uplasowała się ona w panteonie największych gwiazd kina niemego. Urodzona w Lipnie, po zesłaniu jej ojca na Sybir, wyjechała z matką do Warszawy, gdzie kształciła się u Honoraty Leszczyńskiej, córki Wincenta Rapackiego. Następnie trafiła do kina niemieckiego, a potem na amerykański rynek filmowy, gdzie zrobiła zawrotną karierę.

W Lipnie od 6 lat odbywają się festiwale promujące twórczość Poli Negri jak i dorobek innych polskich artystów, którzy odnieśli sukces poza granicami naszego kraju – POLA I INNI. Przeglądowi towarzyszą wystawy, konkursy i recitale. Atmosfera „niemego kina” z taperem – pianistą improwizującym na żywo muzykę do filmów, sceniczna kotara w kolorze czerwonego wina, przytłumiona przez ledwo sączące się światło, docierające z holu opary świeżo parzonej kawy, stwarzają niepowtarzalny nastrój przyciągający do Lipna ludzi z najodleglejszych zakątków Polski i Europy.

Do pozostałych znanych osobistości związanych z Lipnem można zaliczyć scenarzystę reżysera teatralnego Wincentego Rapackiego, a także byłego Prezydenta RP Lecha Wałęsę, laureata pokojowej nagrody Nobla, który uczęszczał do tutejszej Szkoły Zawodowej oraz urodzonego w Lipnie, byłego Wicepremiera Leszka Balcerowicza.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Miasta Lipna.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Bogata historia Miasta • Liczne i wartościowe kolekcje i zbiory przedmiotów stanowiących cenne źródło informacji o postaciach i wydarzeniach związanych z Lipnem • Położenie Miasta, sprzyjające rozwojowi turystyki • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej • Interesujące przykłady zieleni komponowanej (park miejski) • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Obecność na terenie Miasta szlaków turystycznych • Dobra drogowa dostępność komunikacyjna Miasta • Kolejowa dostępność komunikacyjna Miasta • Miasto stanowi centrum administracyjne, usługowe i komunikacyjne całego regionu • Bliskość ważnych ośrodków miejskich – Włocławka, Torunia oraz Płocka • Lokalizacja w pobliżu Miasta miejsc kultu takich jak Skępe i Obory • Miasto Lipno jest jednocześnie siedzibą powiatu, co zwiększa jego znaczenie • Czystość środowiska • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Miasta • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Miasta • Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń	• Brak obiektu muzealnego eksponującego bogate zbiory zabytków ruchomych i kolekcji • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego wielu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych • Niezbyt duże środki w budżecie Miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych Miasta • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych • Brak działań dotyczących rozwijania tożsamości regionalnej w ofercie edukacyjnej szkół • Niewielka liczba miejsc noclegowych dla potencjalnych turystów

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie przy zabytkach oraz przy powstaniu lokalnego muzeum • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Miasta, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Opracowanie dokumentów takich jak Lokalny Program Rewitalizacji, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez imprezy masowe, lokalne święta, konkursy itd. • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	• Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru zabytkowego • Niekorzystne zmiany przestrzenne w układzie urbanistycznym Miasta • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Charakterystyczna rzeźba terenu ze wzniesieniami o dużym nachyleniu • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Niekorzystny wpływ nowych, wielkomiejskich elementów osadniczych na zabudowę • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA LIPNA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Lipna formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Miasta i charakter jego dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINY

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu Miasta na obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków
2. Kontynuowanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych i terenów zielonych, zwłaszcza tych o największym znaczeniu dla Miasta, jak np. park miejski
3. Wspieranie z budżetu działań ratunkowych przy obiektach w najgorszym stanie technicznym
4. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji celów

Cel szczegółowy I.2 Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Miasta
2. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy
3. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci
4. Działania rewitalizacyjne centrum Lipna, obejmujące obiekty wpisane do rejestru zabytków
5. Utrzymywanie stylu zabudowy nawiązującego do substancji zabytkowej Miasta na obszarze historycznego centrum
6. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy itp.

Cel szczegółowy I.3 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)
2. Opracowanie uchwały regulującej przyznawanie środków z budżetu Miasta dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych
3. Prowadzenie na stronie internetowej oferty inwestycyjnej w stosunku do obiektów zabytkowych
4. Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym Programem Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych

Cel szczegółowy I.4 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury

2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego

PRIORYTET II – WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROMOCJI MIASTA I ROZWOJU JEGO FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

Cel szczegółowy II.1 Wykorzystanie historycznych walorów Miasta oraz sławnych postaci pochodzących z Lipna i okolic

Działania:

1. Kontynuacja i rozwój imprez cyklicznych (głównie festiwalu „Pola i inni”)
2. Wykorzystanie specyficznego klimatu miasta do rozwoju imprez pokazujących dorobek historyczny i kulturalny (np. okres średniowiecza, lata 20-te XX wieku)
3. Wykorzystanie najsławniejszej postaci Lipna, Poli Negri, do pokazania świetności Miasta z lat międzywojennych w powiązaniu z rozwojem kinematografii

Cel szczegółowy II.2 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych
2. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby
3. Postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród miast konkurencyjnych
4. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym

Cel szczegółowy II.3 Wykorzystanie mediów, internetu i multimedialnych w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację strony Miasta, koniecznie przy zachowaniu odpowiedniej czytelności przekazu
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych
3. Stworzenie interaktywnej mapy Miasta lub warstwy informacyjnej systemu informacji przestrzennej z wiadomościami na temat obiektów lokalnego dziedzictwa kulturowego
4. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków
5. Wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego Miasta jako elementu promocji podczas różnego rodzaju targów, konferencji itp.

Cel szczegółowy II.4 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp.
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne Lipna mieszkańcom i turystom
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasta Lipna powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Miasta Lipna zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działania sprzyjające tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Burmistrz sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Miejskiej. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości odpowiedniego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w procentach bądź liczbach):

- wydatków budżetu Miasta na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- liczba osób zatrudnionych w dziedzinach związanych z ochroną zabytków,
- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, lecz systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 ww. ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej ww. tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne

- dotacje województwa
- dotacje Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji – Fundusz Kościelny

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY

Zgodnie z art. 73 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 mówi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W szczególnych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczegółowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich, a także architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,

- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Względnie najłatwiej dostępnym, ogólnopolskim źródłem finansowania zabytków, jest Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, Priorytet 1 „Ochrona zabytków”, którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie ich na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, itp.) Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także

podmioty określone w art. 72 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Skupia się on na następujących celach:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Wnioskodawcy mogą otrzymać dotację na:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Można jeszcze wspomnieć o priorytecie 3 „Kultura ludowa”, którego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej.

Dotacje przeznaczone są np. na działania o charakterze edukacyjnym służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie tzw. „warsztatów tradycyjnych rzemiosł”, „szkół tradycji” i „szkół ginących zawodów”, a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej oraz dziedzictwa niematerialnego. O dotacje mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe i prowadzący działalność gospodarczą w sferze kultury.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w ramach: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007-2013, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Programu Kultura 2007-2013. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury, filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Infrastruktura kultury” - Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.
- Program Wieloletni KULTURA+. Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwo w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt. 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;

c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1 i 2 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie

określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 ww. *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz zgodnie z *ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Miasta na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy (Miejską).

DOTACJE MINISTERSTWA ADMINISTRACJI I CYFRYZACJI – FUNDUSZ KOŚCIELNY

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 *ustawy z dnia 20 marca 1950 r.* i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotowane będzie tylko wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt - w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2007 – 2013

Formy dofinansowania na projekty związane z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego wskazano w Priorytecie 3: „Rozwój infrastruktury społecznej”, w działaniu 3.3 „Rozwój infrastruktury kultury”. Celem działania jest poprawa stanu infrastruktury kultury dla zwiększenia standardu i dostępności świadczonych usług oraz ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Poprzez wspieranie projektów z zakresu rozwoju infrastruktury kultury nastąpi poprawa stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych. Wspierane będą inwestycje z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, szczególnie o znaczeniu regionalnym, które obejmą obiekty i zespoły zabytkowe, w tym pałace i dwory, zespoły parkowo-dworskie, obiekty sakralne, zespoły obronne, zabytki techniki i inne obiekty. Finansowana będzie budowa, rozbudowa lub przebudowa obiektów kultury oraz ich wyposażenie w urządzenia do prowadzenia działalności.

Wsparciem objęte zostanie promowanie kultury. Działanie zapewni również wsparcie zabezpieczenia przeciwpożarowego, przed kradzieżą i zniszczeniem obiektów i zasobów zabytkowych oraz przystosowanie obiektów dla osób niepełnosprawnych.

Do przykładowych projektów inwestycji, które mogą zostać objęte wsparciem należą np.:

1. Budowa, rozbudowa, przebudowa obiektów kultury o znaczeniu regionalnym, wraz z przystosowaniem obiektów kultury dla osób niepełnosprawnych.
2. Inwestycje z zakresu rewaloryzacji, restauracji, renowacji obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem, nie związanych z mieszkalnictwem.
3. Zakup lub renowacja wyposażenia trwałego do prowadzenia działalności kulturalnej tylko w powiązaniu z projektem z pkt. 1 lub 2.
4. Konserwacja ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym np. zbiorów muzealnych, archiwaliów, starodruków.
5. Zakup i instalacja systemów zabezpieczeń obiektów i zespołów zabytkowych przed pożarem, kradzieżą i zniszczeniem.
6. Tworzenie kompleksowych systemów informacji w zakresie kultury oraz na rzecz promocji w zakresie kultury.
7. Tworzenie wirtualnych muzeów, galerii, fonotek, filmotek, cyfrowych bibliotek, czytelni.
8. Budowa, rozbudowa, przebudowa lub rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, restauracja, zachowanie, a także adaptacja powierzchni obiektu lub zespołu obiektów będących przedmiotem realizowanego zadania z przeznaczeniem na działalność komercyjną (np. prowadzenie kawiarni, restauracji, sklepów lub wynajem powierzchni w celach komercyjnych), może zostać uznana za wydatek kwalifikowany pod warunkiem, iż nie przekracza 10% całkowitej użytkowej powierzchni projektu.

Tematykę dofinansowania inwestycji z zakresu dziedzictwa kulturowego porusza również Priorytet 6 „Wsparcie rozwoju turystyki”. W jego ramach wyszczególniono następujące działania:

- Dz. 6.1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o zasoby przyrodnicze
- Dz. 6.2. Rozwój usług turystycznych i uzdrowiskowych

Celami osi priorytetowej są:

- ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego,
- promowanie walorów przyrodniczych obejmujących zadania związane z ochroną, rewaloryzacją oraz udostępnianiem obszarów chronionych (z tytułu ustawy o ochronie przyrody);
- wzrost znaczenia turystyki jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego województwa poprzez lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego;
- rozwój infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej szczególnie na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i bogatych zasobach naturalnych;
- wzbogacenie oferty usług turystycznych i poprawa ich jakości, rozwój nowych, zrównoważonych form turystyki;
- wsparcie w zakresie promocji i informacji turystycznej ukierunkowane na kreowanie regionalnych produktów turystycznych.

W ramach osi priorytetowej wspierane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na efektywniejsze wykorzystanie zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, na wzbogacenie i różnicowanie oferty i podwyższenie jakości usług turystycznych. Wsparcie w ramach osi priorytetowej dotyczyć będzie zarówno projektów w ramach infrastruktury służącej nieodpłatnie ogółowi społeczeństwa, jak i projektów sektora gospodarki turystycznej.

Wspierane będą przedsięwzięcia zagospodarowania infrastrukturalnego obszarów zalesionych, zwłaszcza podmiejskich, udostępniających je dla wędrówek pieszych, turystyki rowerowej i turystów zmotoryzowanych. Na obszarach pojeziernych wspierane będzie zagospodarowanie dla wypoczynku związanego z użytkowaniem jezior i rzek, projekty budowy i modernizacji infrastruktury przybrzeżnej ogólnie dostępnych ośrodków wypoczynkowych.

W ramach osi priorytetowej wspierany będzie rozwój usług turystycznych. Wsparcie uzyskają projekty inwestycyjne podmiotów sektora szeroko rozumianych usług turystycznych: noclegowych, gastronomicznych, handlowych, rekreacyjno-sportowych, rozrywkowych, informacyjno-recepcyjnych i innych. Wsparcie może uzyskać również infrastruktura związana z żeglugą, umożliwiającą wykorzystanie szczególnie Noteci, Brdy i Wisły dla rozwoju turystyki wodnej.

Projekty z zakresu turystyki realizowane na obszarach wiejskich będą związane z tworzeniem alternatywnych źródeł zatrudnienia. Wspierany będzie rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej.

Wspierane będzie przygotowanie i promocja produktów turystycznych, w szczególności eksponujących oryginalność i unikalność oferty turystycznej regionu. Należy ich upatrywać w ofercie dla turystyki uzdrowiskowej oraz form turystyki wykorzystującej specyficzne zasoby i walory środowiska przyrodniczego. Istotnym uzupełnieniem tych przedsięwzięć powinna być budowa spójnego systemu informacji turystycznej dla skutecznej promocji produktów turystycznych. Przyczyni się to do rozwoju konkurencyjnej gospodarki turystycznej, tworzenia miejsc pracy i kreowania wizerunku atrakcyjnego regionu.

Wsparcie rozwoju usług turystycznych i uzdrowiskowych skierowanych na wykorzystanie zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, na podniesienie jakości usług, będzie warunkowane tworzeniem nowych stałych miejsc pracy.

Projekty związane z turystyką, które uzyskają wsparcie w ramach tej osi priorytetowej, będą musiały zaowocować wyraźnymi efektami gospodarczymi. Należy nadać szczególne znaczenie tym projektom, które przyciągną przede wszystkim turystów spoza regionu i wkomponują się w szersze ramy planu rozwoju turystyki dla regionu.

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,

- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ mogą one ulegać zmianom w każdym roku budżetowym.

PRZEWODNICZĄCA
RADY
Osby
Maria Turska